

השוואה והיישוב היהודי בארץ-ישראל

יצחק עברי

והעֶרְבִים. הגרמנים והצרפתיים שבמשך שני דורות נלחמו אלה באלה עד חורמה, משנסתיימה המלחמה החלו מדברים על קהילייה אירופית. לא כן הערבים, הם לא רצו לשבת בשלוה, הם היו מוכנים לקבל את הטובה שהביאו היהודים לארץ לא-נושבת, אבל לא רצו בשותפות פלשהו עם היהודים. הנציב העליון הראשון ליהודה, הלורד סמואל כסבור היה, שאם ימנה את המופתי הירושלמי לראש המוסלמים, המופתי באג' אמין יהפך לכבשה תמה. תקוותו של הנציב לא נתקיימה. הודה בכך אפילו נכדו (בנו של אדווין סמואל, המדען ממכון וייצמן). המופתי כידוע הפך לראש מארגני הפרעות בארץ ובימי מלחמת

אחרי משפט דרייפוס בשנות התשעים למאה שעברה בצרפת, סבור היה ד"ר תיאודור הרצל שהמדינה היהודית אינה רק תקווה לריפוי מדוי עמו הרצוף והשבור, אלא גם שיחוררה של אירופה. מדיעות קדומות והשתחררותו של העם היהודי מנגע האנטישמיות. חזונו של הרצל היה לא רק חזון גאולה אלא גם חזון של "וגר זאב עם כבש" ושל אחוות עמים.

והנה באה מלחמת העולם השנייה והפכה את הקערה על פיה: ארגון האו"ם ורוב-רובן של האומות המשתתפות בו הפירו במדינת ישראל. מדינאים כמו חיים וייצמן ראו דרכים ליחסי שלום ושלוה בין ישראל

שלטונות ארה"ב להעלות את אנשיה לחופי מדינת החופש, והתעלמו משירתה וממצבתה של אָמֶה לְזֶרוֹס, בכניסה לנמל ניו־יורק.

לא נדון גם בחששותיהם של "יִאֱהוּדִים" מסויימים בארה"ב שבאו הנה לפני דור ודורותיים וחששו להגברת האנטישמיות, הגדלת האבטלה וכו'. רוב ההסטוריונים בארה"ב השתדלו לטהר את השרץ בק"ץ טעמים, מלבד יחידי סגולה כארתור מורס. וכן לא נעלה כאן את פרשת סירובה של מפקדת בעל-הברית (מרשל התעופה הבריטי טֶדֶר) להפציץ את אושוויץ, אעפ"י, שטסו פעמים רבות באיזור זה והפציצו את בתי החרושת לגומי מלאכותי ("בונה") בבת-החרושת של הנאצים שבהם עבדו אלפי יהודים לפני שנשלחו לתאי-הגזים.

ניגש לשאלה יותר פשוטה, שהחלה מתעוררת קודם באמריקה ולאחר מכן במדינת ישראל: האם עשינו כל מה שהיה ביכולתנו להציל יהודים משיני החיה הנאצית?

הסטוריונית צעירה מאוניברסיטת תל-אביב, דינה פורת, פירסמה כעת בהוצאת "עם עובד" ספר בשם "הנהגה במילכוד" ("ספריית אפקים"). הספר הוא רב-פמות, (580 עמ') וסגנונו שוטף ועיקרו: יְחִסָּה של הנהגת היישוב בא"י להשמדת יהודי אירופה. היו זמנים, שיהודים דתיים קיצוניים, או תמימים, שנהגו לתרץ זוועות השואה בנימוק "מפני חטאינו". והיו גם יהודים שראו עצמם ציונים שבאו בטענה: "למה לא עלו לארץ קודם?" וחשמן ידוע ראה

העולם השנייה אף זכה להתקבל לראיון ע"י היטלר ובבלקנים הסית את המוסלמים המקומיים לטבוח את כל היהודים. כבר אמר דוד בן-גוריון: כל עוד לא יאמרו הערבים נואש לתקוותם לנצח את הישראלים לא יהיה שלום בארץ הקודש.

אולם לא בסוגיה של יחסי ישראל וערב אנו באים לדון כאן, כי אם בְּשׂוֹאָה שבאה על יהודי אירופה בפקודתו של היטלר ותחת פיקוחם של אנשי ה"ס.ס." וה"ס.א." שלו, ע"י רוצחים ליטאים, אוקראינים, רומנים, וכו' וכו'.

זה לא כבר הוציא ההיסטוריון המזהיר מרטין גילברט ספר על השואה ואמן-הקולנוע הצרפתי לנצמֶן הפיק סרט עדות על אושוויץ ומידאנק ותל-התילים של קברי האחים באירופה. וכולנו שאלנו את עצמנו: מדוע שתק העולם? מדוע סברו שליטי המערב עם רוזוולט וצ'רצ'יל בראשם, כי עניין השמדת היהודים – אין לו תְּקֵנָה וכי אסור לומר, שצבאות בעל-הברית נלחמים למען שיחרורם והצלתם. שכן גם רוזוולט וגם צ'רצ'יל סברו שהנאציזם גדל מפוחה של האנטישמיות, וכל מעשה חסד ויצירת מקלט ומפלט ליהודים מוכיח, שבעל-הברית דואגים ל"עם הנבחר" ולא לתקנתו של העולם.

לא נחזור כאן על פרשת רוזוולט, שהיה טופח על שכמו של סטיפן נויזו ואומר לו: "הכל יהיה בסדר". ולא נדון בוועידת אויאן (שראש הגורמים לה היה השר מורגנטהאו) ולא על אניית פליטי השואה, שלא הירשו לה

מוכשר ביותר — שיכול למצוא זכות למיעוט המעש של מנהיגי היישוב. הלא הדברים אמורים לא בסתם קטסטרופה, אלא באבדנם של ששה מיליונים אנשים נשים וטף.

אניטה שפירא, בספרה רבי-הערך "ברל", אומרת, כי שתיקתו של ברל כצנלסון בעניין השואה היתה כמעט מוחלטת. בישיבות הועה"פ המצומצם, שנערכו (יאנואר-פברואר, 1941) לאחר שנתאמתו הידיעות על השואה — לא נטל חלק בדיונים ובמעשי ההצלה. הענין מוקשה ועד כמה שידיעתנו מגעת גזר על עצמו שתיקה ולא הניח לנו להציף לנבכי נשמתו. ("ברל" עמ' 633) והאם יש לפקפק באהבת ישראל של ברל כצנלסון? זוהי אחת המידות המובהקות שהצטיין בה מראשית ימיו, כפי עדותו של הסופר י. ח. בקנר. אחרי הפגישה הראשונה עם ברל במעונו. הם שוחחו כשעתיים וכשיצא ברנר מלפני ברל אמר: "ברל הוא אוהב ישראל גדול". ואם ברל גזר על עצמו שתיקה — לא חידה היא, אלא סימן שאפילו הוא לא ראה דרך להצלה. כלומר: ספרה של דינה פורת לא קא ליישב קושיות וחידות אלא ליצור בסיס למחקרים נוספים.

אפילו צורך לעצמו לומר שהשואה והסבל באו בשל עוונותיה של האנושות הזקוקה למירוק עוונות ברוח "המסורת" הקאתולית.

נזכרנו במה שאמרה פעם גולדה מאיר ז"ל, אחרי מלחמת ששת הימים: "יודעת אני, גם יודעת, שאילו נאצר ואסאד היו מתגברים עלינו ומשמידים אותנו היו כל עמי אירופה מרחמים עלינו ומזילים דמעות על מר גורלנו. ואולם, אנחנו מונתרים על רחמיהם ושמחים שהפינו את האויב ולא היינו זקוקים לרחמים שלהם".

דינה פורת היא מרצה להסטוריה באוניברסיטת ת"א, ובספרה היא מביאה הרבה תעודות והוכחות לכך, שהישוב לא נענה כראוי לדרישות השעה ולא עשה די הצורך להצלת אחים. בספרה היא שוללת את "המילפורד של ההנהגה", ובו בזמן אינה חלה ואינה מרגישה שהיא עצמה נתונה במילפורד שכזה. כלומר: היא מוצאה בהנהגה של היישוב בארץ בימי השואה מעין תסביך של "הדחקה", אך אינה נותנת תשובות חד-משמעיות ומניחות את הדעת לאזלת-היד של מנהיגי ישראל.

ישנו פתגם לועזי הרווח בין הבריות: "מי שמצטדק (מתנצל) מאשים את עצמו", ואין לך הסטוריון — ולו גם

* ראה: "When Six Million Died."